

VO-Signaal

Medicijnverstrekking en Medisch Handelen op School

Uitgangspunt van de Wet Passend Onderwijs is dat leerlingen zo veel als mogelijk aan het reguliere onderwijs deelnemen op de school van hun keuze. Dat betekent dat scholen zo veel als mogelijk tegemoet moeten komen aan de (medische) zorgvraag van leerlingen. Onderwijswerkgevers moeten daarom – in overleg met de (p)mr - nadenken over medicijnverstrekking en medisch handelen. Wat mogen we, wat moeten we, wat kunnen we, en wat willen we als school qua (extra) medische zorg voor onze rekening nemen?

In dit VO-Signaal worden de verschillende vormen van medisch handelen toegelicht en wordt uitgelegd hoe het met de aansprakelijkheid zit als er iets fout gaat. Ook biedt dit VO-Signaal betrokkenen binnen scholen handvatten en tips om aan de slag te gaan met het opstellen van beleid rondom dit thema.

Wat is een medische handeling?

‘Medische handeling’ is een niet scherp afgebakend begrip. In deze publicatie verstaan we onder ‘Medische handeling’ alle verrichtingen - inclusief onderzoeken, verzorgen en het geven van raad - gericht op de (verbetering van de) gezondheids-toestand van een persoon. Een paracetamolletje geven tegen de hoofdpijn wordt dan gezien als een medische handeling.

De zogenoemde “voorbehouden medische handelingen” zijn wel scherp afgebakend. Die voorbehouden medische handelingen zijn beschreven in de wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg ([wet BIG art. 35 t/m 39](#)).

Visie, Beleid en Uitvoering

Bij het opstellen van de visie is het cruciaal om af te spreken en helder te communiceren welke vormen van medisch handelen en medicijnverstrekking scholen wel en welke ze niet voor hun rekening nemen. Wat mogen ouders en leerlingen van de school verwachten en wat niet? Het schoolbestuur heeft een zorgplicht in het kader van Passend Onderwijs. Een samenwerkingsverband kan wel de zorg maar niet de zorgplicht overnemen. Een individuele school kan in zijn schoolondersteuningsprofiel opnemen welke (extra) zorg die school voor zijn rekening neemt. Maar: een leraar is geen dokter!

Voorkomen is beter dan genezen

Als u te maken krijgt met zieke leerlingen, moet u zich realiseren dat u géén arts bent en dus geen diagnose kunt stellen c.q. behandeling kunt adviseren. Daarom doet u er verstandig aan om bij twijfel een (huis)arts te raadplegen. Dit geldt uiteraard ook als de pijn blijft of de situatie verergert. Hanteer altijd de stelregel dat u handelt alsof het uw eigen kind is.

Het is goed om onderscheid te maken tussen verschillende vormen van medisch handelen.

1. Incidentele medicijnverstrekking

Ouders zijn verantwoordelijk voor hun kind. Als een leerling op school last krijgt van hoofd-, buik- of oorpijn, doet een school er goed aan zich terughoudend op te stellen: docenten zijn immers geen arts en dus niet deskundig om de juiste diagnose te stellen. Daarom is het aan te raden om in geval van twijfel over ziekte of letsel, contact op te nemen met de ouders om te overleggen wat er moet gebeuren. Dat geldt ook bij het toedienen van medicijnen (zelfs bij een paracetamol). Bij twijfel kan een huisarts worden geraadpleegd.

Het kan gebeuren dat de ouders of verzorgers niet te bereiken zijn. De school kan de leerling die is ziek geworden niet zomaar naar huis sturen; er is immers geen toezicht thuis. Zorg ervoor dat ouders tijdens de intake van hun kind een formulier invullen, waarin ze de school toestemming geven om – als ze niet bereikbaar zijn als hun kind ziek wordt op school – een eenvoudige pijnstillers te geven of een arts te raadplegen. Ouders kunnen op dit formulier ook hun contactgegevens invullen en aangeven of hun kind overgevoelig is voor bepaalde medicijnen, ontsmettingsmiddelen of smeerseltjes tegen insectenbeten.

De school kan er voor kiezen om voor de (extra) zorg, zoals opgenomen in het schoolondersteuningsprofiel, één of meerdere medewerkers – die via scholing bekwaam zijn om beslissingen te nemen – aan te wijzen met wie een medewerker in zulke gevallen kan overleggen. Deze ‘speciale’ medewerker kan bijvoorbeeld een bedrijfshulpverlener met een EHBO-diploma zijn, of een medewerker van het zorgteam van de school. Deze persoon zou ook de medicatie (van leerlingen met een chronische aandoening) en andere incidentele middelen (zoals paracetamol en aspirine) kunnen beheren en registreren. Deze oplossing kost natuurlijk wel extra geld.

Paracetamol

Paracetamol wordt veel gebruikt en lijkt een onschuldige medicijn. Paracetamol onderdrukt echter de symptomen. Dit kan leiden tot een foute inschatting van wat er mis is met een leerling. Een leerling kan bijvoorbeeld ernstiger ziek zijn dan op grond van het gedrag wordt verwacht. Scholen moeten dan ook voorzichtig zijn met het verstrekken van paracetamol aan leerlingen.

2. Structurele medicijnverstrekking

Leerlingen krijgen soms medicijnen of andere middelen voorgeschreven die zij een aantal keer per dag moeten gebruiken, dus ook tijdens schooluren. Bijvoorbeeld pufjes voor astma, antibiotica of adhd-medicijnen. Als de ouders en de leerling zelf niet in staat zijn om deze medicijnen toe te dienen, dan kunnen zij de school vragen deze middelen te verstrekken. Als het goed is, is vastgelegd hoe de school met deze verzoeken omgaat. Van belang is (zie ook: visie, beleid en uitvoering) dat de medewerkers daarvan op de hoogte zijn, zodat ze niet naar eigen inzicht hoeven te handelen.

Scholen die er voor kiezen om op verzoek medicijnen te verstrekken, doen er goed aan om de ouders of de leerling te vragen of zij dit verzoek schriftelijk willen indienen. Vraag ook om schriftelijk aan te geven om welke medicijnen het gaat, hoe vaak en in welke hoeveelheden ze moeten worden toegediend, op welke manier en hoe de medicijnen bewaard moeten worden (koelkast, kamertemperatuur, etc.). Daarnaast moet een school duidelijk vastleggen of, en zo ja welke medewerker de medicijnen verstrekt en hoe vervanging is geregeld.

Ad Heijmans

arbocoördinator bij ROC West-Brabant

“ROC West-Brabant heeft een protocol opgesteld voor medicijnverstrekking en medisch handelen. Na een vraag om medicijnen te verstrekken aan een van onze studenten, kwamen we erachter dat onze scholen allemaal op een andere manier omgingen met dit thema. De ene school hanteerde strikte regels, bij de andere school stond er bij wijze van spreken een pot met paracetamol op tafel. Dat moest anders. Het door ons opgestelde protocol is inmiddels goedgekeurd door de GGD en ligt nu bij onze Raad van Bestuur. Ik merk dat er veel interesse is voor het protocol, helemaal als ik collega's vertel over de risico's die kleven aan medicijnverstrekking en medisch handelen. Het is een thema dat leeft, dat is wel duidelijk.”

3. Voorbehouden medische handeling

Scholen kunnen de vraag krijgen om handelingen te verrichten die vallen onder de zogenaamde 'voorbehouden handelingen'. Te denken valt aan het geven van sondevoeding of het verrichten van katheterisaties. De ouders/verzorgers van het kind (of de leerling) moeten voor het uitvoeren van medische handelingen hun schriftelijke toestemming geven. Medische handelingen worden in beginsel niet door onderwijzend of onderwijs ondersteunend personeel (OP en OOP) van de school verricht maar door medisch bevoegd personeel (Wet BIG). Zij kunnen worden uitgevoerd door:

- Een wijk- of kinderverpleegkundige, gefinancierd vanuit de zorgverzekeringswet.
- Een zorgverlener binnen de school, in dienst van het schoolbestuur of het samenwerkingsverband. Het gaat hier om onderwijspersoneel dat beroepsmatig zorgtaken verricht. Deze personen vallen onder de wet BIG en handelen steeds in opdracht van een arts. Meestal is dit een verpleegkundige, want als het géén verpleegkundige betreft, dan dient de arts vooraf de handelingsbekwaamheid vast te stellen en dient hij steeds in de fysieke nabijheid te verkeren.
- De ouders of verzorgers van het kind zelf. Zij handelen in dat geval vanuit de privé-situatie waarbij hun handelingsbekwaamheid door een arts is vastgesteld.

4. Medisch handelen in acuut levensbedreigende situaties.

In acuut levensbedreigende situaties ben je verplicht om naar vermogen te handelen.

Naast de hierboven genoemde bevoegde personen, kan ook een medewerker van school – onder strikte voorwaarden - medische handelingen verrichten. Deze moet zich hiervoor kwalificeren. Bovendien kan dat alleen maar als die medewerker dat zelf wil. Hij kan dat dus weigeren. Ook arbeidsrechtelijk kan dit niet worden opgedragen. De medische handelingen worden in dit geval verricht als privépersoon en niet als medewerker. Dit is een gekunstelde, fictieve constructie (de werknemer krijgt tijdens werktijd toestemming om als privépersoon handelingen te verrichten) waarbij aansprakelijkheidsrisico's worden afgewenteld op de werknemer. Sociale partners raden deze constructie sterk af.

Ton Gieling

arts maatschappij en gezondheid bij GGD Brabant Zuidoost

'De GGD krijgt regelmatig vragen van scholen over medicijnverstrekking en medisch handelen. Ik benadruk dan altijd dat scholen goed over dit thema moeten nadenken. Ze moeten er ook voor zorgen dat dit op hun school goed is geregeld, bijvoorbeeld in een protocol. Als GGD Brabant Zuidoost proberen we ook proactief te handelen. Bijvoorbeeld door scholen gevraagd en ongevraagd te verwijzen naar landelijke protocollen en richtlijnen op dit gebied. Een praktische handreiking is te vinden in hoofdstuk 4 van het document Hygiënerichtlijnen voor scholen vervolgonderwijs. (zie kader 'Voorbeeldprotocol', red.). Doe er je voordeel mee!'

Ontraden

Omdat binnen de optie dat een medewerker medische handelingen uitvoert als privépersoon, sprake is van een fictieve constructie (de werknemer krijgt tijdens werktijd toestemming om als privépersoon handelingen te verrichten) waarbij aansprakelijkheidsrisico's worden afgewenteld op de werknemer, raden sociale partners (werknemers- en werkgeversvertegenwoordigers) deze constructie sterk af.

Protocol medicijnverstrekking en medisch handelen

Scholen doen er goed aan om op basis van het geformuleerde beleid een protocol medicijnverstrekking en medisch handelen op te stellen. Niet alleen om de (medische) zorg goed in te regelen, maar ook om eventuele aansprakelijkheidsrisico's af te dekken. Bovendien geeft een protocol houvast bij het omgaan met vragen van leerlingen en ouders. Er bestaan verschillende voorbeeldprotocollen die kunnen helpen bij het opstellen van het eigen protocol (zie kader voorbeeldprotocol).

Niet verplicht

Scholen moeten zich realiseren dat een medewerker niet verplicht kan worden om medische handelingen uit te voeren. Ook al heeft een medewerker een bekwaamheidsverklaring en hebben ouders (of een leerling) toestemming verleend, dan nog kan de medewerker ervoor kiezen om de handeling niet uit te voeren. Bovendien kan een school een docent arbeidsrechtelijk gezien niet opdragen om voorbehouden handelingen te verrichten.

Aansprakelijkheid

Er kleven bepaalde risico's aan medicijnverstrekking en medisch handelen door scholen. Zo kunnen scholen aansprakelijk worden gesteld voor schade als gevolg van medicijnverstrekking en medisch handelen. Hierbij gaat het om civielrechtelijke aansprakelijkheid en strafrechtelijke aansprakelijkheid. In juridische kwesties speelt ook mee of de school duidelijk is geweest in haar communicatie naar de ouders toe. Het moet voor ouders duidelijk zijn wat het beleid van de school is en wat het protocol medicijnverstrekking en medisch handelen inhoudt. In principe verschaft (een samenvatting van) het schoolondersteuningsprofiel in de schoolgids die helderheid. Overigens geldt deze aansprakelijkheid voor de school niet als iemand als privépersoon (en dus niet als werknemer van de school) medische handelingen verricht. In die gevallen ligt het risico bij de privépersoon zelf; een situatie die sociale partners – zoals we eerder hebben aangegeven – juist om die reden sterk afraden.

Burgerlijk wetboek

Het Burgerlijk Wetboek bevat een speciale aansprakelijkheidsregeling voor werkzaamheden die in het kader van een dienstbetrekking worden verricht (artikel 6:170). Dit betekent dat de school aansprakelijk kan worden gesteld voor schade, die is aangericht door een fout van een medewerker. De werknemer kan wel strafrechtelijk aansprakelijk worden gesteld. Dat is alleen aan de orde als de medewerker bijvoorbeeld niet bevoegd was om de medische handeling te verrichten of ernstig nalatig is geweest bij het verrichten van de medische handeling, waardoor een leerling ernstige gezondheidsschade heeft opgelopen. Bijvoorbeeld door het toedienen van de verkeerde medicijnen of een te hoge dosis.

Civielrechtelijke aansprakelijkheid

Scholen kunnen zich verzekeren tegen claims op basis van civielrechtelijke aansprakelijkheid. Hiervoor sluiten scholen een WA- of bedrijfsaansprakelijkheidsverzekering af. Deze verzekering dekt de schade die medewerkers aanrichten aan derden, bijvoorbeeld leerlingen. Er moet dan natuurlijk wel sprake zijn van schuld door de werknemer. Scholen die zich willen verzekeren voor civielrechtelijke claims als gevolg van medicijnverstrekking en medisch handelen, kunnen dit regelen via hun al afgesloten WA- of bedrijfsaansprakelijkheidsverzekering. Mocht u niet zeker weten of uw school is verzekerd voor civielrechtelijke aansprakelijkheid op dit gebied, vraag dit dan na bij de verzekeraar of dring er bij de directie op aan dit uit te zoeken. Het gaat bij deze (extra) verzekering niet om grote bedragen. Wel stellen verzekeraars vaak de eis dat de school alleen in aanmerking komt voor vergoeding van eventuele aansprakelijkheid wegens medicijnverstrekking en medisch handelen:

- als de school een protocol heeft voor medicijnverstrekking en medisch handelen;
- als er in de betreffende situatie volgens dit protocol is gehandeld.

Ga na of dit ook bij uw verzekeraar het geval is.

Strafrechtelijke aansprakelijkheid

Strafrechtelijke aansprakelijkheid is niet te verzekeren. Wel kunnen scholen zich vrijwaren van strafrechtelijke vervolging wegens mishandeling of nalatig handelen. Scholen moeten dan kunnen aantonen dat er zorgvuldig is gehandeld, bijvoorbeeld doordat er een protocol is, waarnaar ook is gehandeld. Ook moet de school kunnen aantonen dat een medewerker die een medische handeling verricht een door een (huis)arts verstrekte bekwaamheidsverklaring heeft. Medewerkers kunnen zelf ook als persoon strafrechtelijk worden vervolgd.

Niko van den Hout

coördinator/hoofd bhv bij Onderwijsgroep Tilburg

“Onderwijsgroep Tilburg bestaat uit achttien ROC's en drie vo-scholen. Wij kwamen erachter dat er geen eenduidig beleid was voor medicijnverstrekking en medisch handelen. Om problemen op het gebied van aansprakelijkheid te voorkomen, hebben we in overleg met GGD 'Hart voor Brabant' een protocol opgesteld. Hierin hebben we onder meer opgenomen dat alleen de directeuren van de scholen mogen beslissen over medicijnverstrekking en medisch handelen. Op dit moment zitten we midden in het implementatieproces. Het is belangrijk dat alle scholen ook écht gaan werken volgens het protocol. Zelf geef ik regelmatig voorlichting, bijvoorbeeld aan onze preventiemedewerkers. Ik vertel dan dat we een protocol hebben en dat het – ook vanwege aansprakelijkheid – belangrijk is om volgens dit protocol te handelen. We werken met kinderen en daarom heeft iedereen een verantwoordelijkheid. Als iemand ziet dat er een pot met paracetamol op een bureau staat, moeten alle alarmbellen gaan rinkelen.”

Voorbeeldprotocol

Wilt u een protocol opstellen voor medicijnverstrekking en medisch handelen? Voorbeeldprotocollen vindt u in de bijlage. Daarnaast kunt u terecht op website Passend Onderwijs voor handreikingen medisch handelen: <https://www.passendonderwijs.nl/brochures/handreiking-medisch-handelen>

Tips

Heeft uw school goed nagedacht over medisch handelen en medicijnverstrekking? Beschikt uw school over een protocol of goed gedocumenteerd beleid? Staat dit in het schoolplan en is het opgenomen in de schoolgids? Dat is mooi! Toch kan elke school met de volgende tips zijn voordeel doen.

- Zorg ervoor dat het beleid van uw school niet alleen op papier bestaat. Praat erover met collega's, bed het in in de zorgcultuur op uw school, verzorg presentaties voor docenten, de directie, arbo- en preventiemedewerkers over de risico's en betrek het zorgteam van de school bij de communicatie over dit thema (of laat deze verzorgen).
- Denk na over de beslisbevoegdheid op het gebied van medicijnverstrekking en medisch handelen binnen uw school. Wie neemt uiteindelijk de beslissing als er een verzoek binnenkomt voor het toedienen van medicatie of voor het uitvoeren van een medische handeling? Zorg ervoor dat één persoon verantwoordelijk is voor dit soort beslissingen, bijvoorbeeld de directeur.
- Zorg dat de vervanging van medewerkers die medicijnen verstrekken of medische handelingen verrichten goed is geregeld. Misschien kunnen het zorgteam of de bhv'ers een achterwachtfunctie vervullen.
- Verstrekt uw school paracetamol aan leerlingen? Zorg dan voor één vast aanspreekpunt of verstrekpunt én voor een goede registratie. Overleg bij regelmatig terugkerend gebruik – vijf keer kort achter elkaar of vier keer of meer per maand gedurende drie maanden – met de leerling en de ouders.
- Stel standaardformulieren op voor 'de leerling wordt ziek op school', 'medicijnverstrekking op verzoek' en 'medische handelingen op verzoek'.
- Overleg met de GGD in uw regio als u vragen heeft, als er onduidelijkheden zijn over hoe u moet handelen of als u beleid wilt ontwikkelen over medicijnverstrekking of medisch handelen op school.

VOION

Voion, het Arbeidsmarkt & Opleidingsfonds voor het voortgezet onderwijs, zet zich in om samen met scholen vraagstukken op te lossen op het gebied van arbeidsmarkt, mobiliteit, professionalisering en veilig, gezond en vitaal werken. Voion ondersteunt schoolbesturen, directies, P&O-ers, mr-en, arbocoördinatoren, maar ook docenten, oop'ers en sociale partners. Voion ontsluit kennis, doet onderzoek, ontwikkelt nieuwe instrumenten en adviseert en begeleidt scholen in (pilot)projecten. Ook initieert en faciliteert Voion netwerken op verschillende niveaus, publiceert good practices en biedt trainingen aan. Voion werkt voor en samen met werkgevers en werknemers in het voortgezet onderwijs, en wordt bestuurd door de sociale partners in het voortgezet onderwijs.

Voion • T 045 579 6024 • info@voion.nl

www.voion.nl